Sunkó Attila

A Gyulafehérvári Káptalan és a Kolozsmonostori Konvent Levéltárának működésére vonatkozó iratok

Jelen bevezetőben szeretném röviden bemutatni azt a közeget, amelyben az alább közlendő források keletkeztek, megkönnyítendő azok értelmezését, feldolgozását.

Az 1556-ban országgyűlési végzés által elrendelt szekularizáció, az erdélyi püspökség jövedelmeinek fejedelmi, azaz állami kézbe vétele következtében mind a Gyulafehérvári Káptalan, mind a Kolozsmonostori Konvent sajátos helyzetű és jogállású intézmény volt.

Nevük és hiteleshelyi feladatuk megmaradt, utóbbiakat, a levéltárak őrzését és működtetését egyházi helyett immár világi személyzet, az 1557. évi tordai országgyűlés által mindkét helyre rendelt 4-4 „kiváló nemes ember" látta el. Ők a valójában csak 1575-től működő requisitorok, magyarul káptalanok. Az őket kinevező fejedelem által biztosított éves járandóságuk 1576–1630 között 50 forint, a munkadíj, egy-egy járásban kijelölt dézsma, búza (20 nagyobb köböl), bor (2 hordó), élőállat (két, vágásra alkalmas disznó).[1] Ehhez járultak még a különféle fejedelmi (főként birtok-) adományok. Működésüket, amelynek legfontosabb, legkézzelfoghatóbb bizonyítékai és emlékei az általuk vezetett, összeállított és ezért a hagyományhoz híven nevüket is viselő hiteleshelyi jegyzőkönyvek,[2] a fejedelmi kancellárián készült hiteles másolati kötetek, a Királyi Könyvek őrzése, birtokba iktatás, becsü, idézés – az 1575-ben készült és több, 1650 körül, valószínűleg Gyulafehérváron készült másolatban fennmaradt, részben annotált, a Gyulafehérvári Káptalan és a Kolozsmonostori Konvent számára egyaránt érvényes szabályzat és eskü határozta meg.[3] A requisitorok azonban jövedelmüket a díjak, illetékek önkényes többszörösére emelésével igyekeztek kiegészíteni, és a szabályzatot a pecsételésre, a hiteles másolatok készítésé-

---

[1] Salarium Annuum. Külzeten: Tabella solutionis annualis trium requisitorum Capituli Albensis per dominos regnicolas approbatae ac a diversis principibus confirmatae. 1666. december Gyulafehérvár. Böszörményi István gyulafehérvári requisitor nyugtája a szerződésében rögzített éves búzajárandóság átvételéről nemes és vitézlő Farkas Péter gyulafehérvári frumentáriustól. 1668. január 27. Gyulafehérvár. Gyarmati István. 1673. június 25. Gyulafehérvár. Dióssi Gáspár. 1673. december 28. Gyulafehérvár Gyarmati István. F12 XIV./3.

[2] Például a későbbiekben említendő Balásfy János: Prothocollum Johannis Balásffi. Az első bejegyzés 1580. március. 20. Az utolsó: 1591. augusztus. F2 13. kötet. 1786-ban készült másolata a 14. raktári számú kötet.

[3] Juramentum capituli et conventus requisitoris. F12 XIV./3. Kiadva másik, annotálatlan példányról: JAKÓ, 1958. 56. A Conventről és Káptalanról való instructio I–XXI. pontban. Magyar nyelvű. Három példányban. Az egyiken: Ex veteri et obsoleto exemplari transumptum per Franciscum Taraczközy anno 1650. die 1. junii. 12 F12 XIV./3. Kiadva: másik, néhány ponton a főszövegben is eltérő, annotálatlan példányról JAKÓ, 1958. 54–56.

re vonatkozóan, az elégtelen feltételek, a létszámhiány, az épület rossz állapota miatt is gyakorta megszegték.[4]

A Gyulafehérvári Káptalannak a kolozsmonostori és a váradi hiteleshellyel szemben is kiemelkedő tekintélye volt, amit azzal magyarázhatunk, hogy a fejedelmi székhelyen működött, és a Király Könyveket őrizte.[5] Maguknak a requisitoroknak a tekintélyét, tisztük „bizalmi állás" jellegét igazolják a fejedelmi mandátumok is.[6] A requisitorokkal szemben igen magas szakmai követelményeket támasztottak, többségük közvetlenül a nagyobb kancelláriáról került ide hosszabb, legalább 5-6 éves írnoki szolgálat után.[7] A történeti forrásokban gazdag, a többség számára zárt levéltárakban való kutakodás lehetősége, a fejedelemhez fűződő bizalmi viszony magyarázhatja, hogy az erdélyi történetírás kiválóságai, Szamosközy István, Bojti Veres Gáspár, Szalárdi János is életpályájuk egy szakaszában requisitorként működtek.[8]

Néhány gondolat erejéig szeretném röviden, fontosnak vélt elemeiket hangsúlyozva bemutatni és méltatni az Erdélyi Fejedelemség levéltártörténete szempontjából kiemelkedő jelentőségű, és jónéhány vonatkozásában ezen a jelentőségen messze túlmutató forrásokat, az áttekinthetőség érdekében közlésük sorrendjében.

Mindenképpen az élre kívánkozik az 1650-ben a másolatot készítő levéltáros(ok) két, egymástól jelentősen eltérő megjegyzéseivel ellátott példányban fennmaradt, eredetileg az 1575. évben keletkezett szabályzat, amelynek rendkívüli értékét a gyakorlati megvalósítást és megvalósíthatóságot a szigorú szabályzással olykor ironikus hangvétellel ütköztető szerkezete adja. (No. 1–2.)

A requisitorok törvényekben is többször rögzített javadalmazása a Báthory Kristóf idejétől Brandenburgi Katalin (1576–1630) uralkodásáig terjedő időszakban a kor szokásának megfelelően több elemből, készpénzből, búzából, borból, vágósertésből, dézsmajuttatásból tevődött össze. (No. 3.)

---

[4] Ld. a no. 1–2. iratot.

[5] A hagyományos hiteleshelyi levéltáraktól eltérően ide helyezték a vámszabályokat, adóösszeírásokat, országgyűlési végzéseket, követutasításokat is. PAPP, 1936. 62.

[6] Balásfy János requisitor Báthory Zsigmond fejedelem parancsára részt vett Király Albert, az udvari lovasság kapitánya vezetésével Kerekes Balázs, a fejedelem udvari familiárisa által a moldvai Kármáni aga ellen elkövetett hatalmaskodás ügyében 1592. január 24-én Gyulafehérváron összeült sajátos udvari bíróság működésében. F12 XIV./3. Kiadása: SUNKÓ, 2001. 55–56. A bíróságra 27–43. 1647. 26. Beszterce. II. Rákóczi György erdélyi fejedelem és Kénossi Ferenc jogügyigazgató (causarum nostrarum fiscalium director) kéri a Kolozs, Torda, Doboka vármegyékben fekvő fejedelemi javakra vonatkozó iratokat. F28.

[7] TRÓCSÁNYI, 1980. 200–201.

[8] Bojti Veres Gáspár (1623–1640?), a Gyulafehérvári Káptalan requisitora, fejedelmi udvari történetíró és lelkész (concionátor). BARTONIEK, 1975. 327.; Szamosközy István 1593 után a Gyulafehérvári Káptalan requisitora. BARTONIEK, 1975. 277.; Szalárdi János (1633–1638) a nagyobb kancellária írnoka. SZAKÁLY, 1980. 21., TRÓCSÁNYI, 1980. 195.; 1638. (1657?–1660) a váradi káptalan requisitora. BARTONIEK, 1975. 448., TRÓCSÁNYI, 1980. 201.; Kolozsmonostori Konvent requisitora. SZAKÁLY, 1980. 30.; 1664–1666. Gyulafehérvári requisitor. BARTONIEK, 1975. 448., TRÓCSÁNYI, 1980. 195.

I. Rákóczi György fejedelem felismerve a Királyi Könyvek (a Fejedelmi Kancellária hiteles másolati kötetei) rendkívüli jelentőségét, elhatározta azok rendezését, kiegészítését, ezért a hiteles másolat hiánya esetén az eredeti iratot kéri vissza az adományozottól, jelen esetben főispánnak kinevezettől, másolatkészítés céljából. (1640. szept. 28., No. 4.)

A rendszeres kodifikációs munka részeként folyt a régi országgyűlési törvénycikkek összegyűjtése, amelynek tevékeny részese, mondhatni irányítója gyerőmonostori Kemény János, a későbbi fejedelem. Ő kér tájékoztatást a „munkacsoport" tagjainak addigi javadalmazásáról. (1653. március 14., No. 5)

Elsősorban pecséttani, hivataltörténeti jelentőségű, hogy a II. Rákóczi György szerencsétlen kimenetelű lengyelországi hadjárata megtorlásaképpen az Erdélyt és székvárosát feldúló tatár csapatok a nála lévő káptalani pecsétnyomóval együtt elhurcolták a Gyulafehérvári Káptalan requisitorát, ezért kellett, a forrásban megjelölt áron, új pecsétnyomót készíttetni. (1658. szeptember 25., No. 6.)

A hiteleshelyi levéltárak állami levéltárként való működésére, az Erdélyi Fejedelemség fejlett levéltárügyére vet világot az úgynevezett Királyi Könyvek elhelyezéséről, hányatott sorsáról, és kiemelt fontosságukat magyarázó használatukról fejedelmi utasításra keletkezett jelentés. (1664. február 18., No. 7.)

A szabályzattal szöges ellentétben a requisitorok, miként a korszak más tisztviselői is, tevékenységük jelentős részét szállásukon végezték, az ehhez szükséges levéltári anyagokat, beleértve a pótolhatatlan Királyi Könyveket is, otthon tárolták. A fontos és a munka folytatásához nélkülözhetetlen „irathagyatékot" így többnyire csak a levéltáros halála után lehetett a munkatársaiból létrehozott, a helyszínre kiszálló és ott egyfajta jegyzőkönyvet felvevő „ad hoc bizottságnak" nehézségek árán visszaszereznie. (1666. július 10., No. 8.)

A requisitori tisztség fontosságát jelzi, hogy a tisztség betöltőjének halála után néhány nappal kollégái nemcsak a káptalanba visszaszállítandó anyagokról gondoskodtak, hanem már javaslatot is tettnek az utód személyére vonatkozólag. Szakmai hitelük következtében a fejedelem az általuk javasolt személyek egyikét nevezte ki a tisztre. (1667. február 17., No. 9.)

Hogy ez nem egyedi eset lehetett, ékesen bizonyítja a levéltárosok – a hivatalnok értelmiségről alkotott uralkodói, társadalmi elképzeléseket, elvárásokat híven tükröző – fejedelmi utasítás alapján történő gondos kiválasztása, a leendő munkatársak ajánlásának figyelembevételével. (1677. április 13., No. 10.)

A személyi állományon kívül a fejedelem figyelme kiterjedt a levéltár épületének állagára is. A polgármesteri jelentés hatására requisitorokat küld ki helyszíni szemlére. (1678. január 7., No. 11.)

A hiteleshelyi működés a szabályzatot ezúttal is megszegve, legalábbis részben a requisitor házánál történt, aki a káptalan pecsétjét is magánál

tartotta, és az ügyfélnek „postán” is hajlandó volt a kért iratot elküldeni. (1681. július 2., No. 12)

Mind formai, mind tartalmi szempontból külön csoportot képeznek az igen sokrétű információt hordozó végrendeletek. A magán- és közéleti szféra egyaránt megvilágítást nyer. Jogtörténeti szempontból a végrendelet felvételének részletezett körülményei kelthetnek figyelmet; a hátramaradottakról való gondoskodás az Erdélyi Fejedelemség viszonyait és a betöltött hivatalt figyelembe véve a biztos vagyoni helyzetet és a végrendelkező társadalmi kapcsolatait is jól mutatja. Említésre méltó, bár már ismert tény, hogy az Erdélyi Fejedelemségbe Magyarországról (ezúttal Zalából, Baranyából) érkezettek jó része kereste – és mint látni fogjuk, nem is sikertelenül – a boldogulását a központi kormányzat valamelyik hivatalánál.[9] (1596. október 3.; 1637. február 27., 1642. március 18., No. 13., 14. 15.)

Összefoglalásképpen elmondható, hogy a közölt források remélhetőleg hozzájárulnak az Erdélyi Fejedelemség (művelődés)történetéről alkotott kép finomításához, gazdagításához.[10]

---

[9] TRÓCSÁNYI, 1980. 201–202. 204.; SUNKÓ, 2002. 308.

[10] A magyar szövegeket modern átírásban közlöm az alábbiak szerint: A szövegben előforduló tulajdonneveket, pénzösszegeket szögletes zárójelben betűhíven is közlöm. A magyarként használt, toldalékolt idegen szavakat betűhíven közlöm. A magyar nyelvű szöveg rövidítéseit szögletes zárójelben oldottam fel. A tájnyelvi sajátosságokat nem tartottam meg. A tagolást, központozást a mai használatnak megfelelően alkalmaztam. A latin nyelvű szövegeket a humanista helyesírásnak megfelelően közlöm. A központozást értelemszerűen alkalmaztam. A rövidítések feloldását nem jelöltem. A modern átírásról, a mellette szóló érvekről és elvekről, annak a magyar forráskiadásban betöltött helyéről részletesen ld. BAK, 2000. 118–119. (A mintapéldák 124–136.)

A Konventről [Conventről] és Káptalanról [Captalanrol] való instructio[11]

I.

Hogy direktor uram[12] Sulyok Imre[13] [Suliok Imre], urammal, ítélőmesterrel össze,[14] a Kolozsmonostori Konventbeli [Monostori Conventbéli] leveleket számszerint adják kezükbe a requisitoroknak.

Bánfi Pál [Banfi Pál]. Kolozsvárott [Colosvarult], úgy gondolom, ez Instructio most is fenn fog lenni.[I]

II.

Hogy a reguisitorok a leveleket transumalván,[15] minden esztendőbeli és vármegyebeli leveleket külön-külön valame[II] nnyiek, beírják: annak táblát csináljanak, hogy mikor leveleket kerestetnek velük, megtalálhassák. De azért a leveleket se veszítsék el. Együtt legyenek mind fejenként, amikor conferálják az originálokkal a transumptumokat.[16]

Ha minden hasznos levelet most újonnan Protocolumba[17] *írnak, kétszáz tudós embert alkalmas ideig megtartana e munka: annyira nagy romlás és pusztaság vagyon a Sacristiában*[18] *a leveleknek gondviseletlensége miatt.*

III.

Hogy a conventnek amennyire régen határuk volt, míg járhassanak az országban és Magyarországban [Magyar Országban] executioban,[19] addig

---

11 Instructio = utasítás, rendelkezés itt tkp. Működési Szabályzat

12 Direktor uram: Sombori László 1559–1563. A nagyobb kancellária írnoka, 1570 májusa: a Fejedelmi Tábla ülnöke, 1572–1579 (1586?): fiscalis director, 1575–1590: tized-főarendátor, 1581–1590: tanácsúr, 1583–1585: a Báthori Zsigmond nevében kormányzó Hármastanács tagja. A „tisztán hivatali pályán" felemelkedők egyike. JAKÓ, 1958 54. 2. lábjegyzet; TRÓCSÁNYI, 1980. 34, 37, 44, 108, 110, 195, 201, 325, 326, 360–364, 409.

13 Sulyok Imre: „Pályája a Báthori-kor nagy hivatali karrierjeinek egyike." 1567: a nagyobb kancellária írnoka, 1572–1574: ítélőmester, 1576–1578: kancellár (TRÓCSÁNYI, 1980. 181, 357.), ítélőmester (JAKÓ, 1958. 56. 3. lábjegyzet)

14 össze = együtt

I A másoló(k) megjegyzéseit, a szabályzat szövegétől való világos elkülönülés érdekében, sorköz után, dőlt betűvel közlöm.

15 transumalván = átírván, átmásolván

II Kihúzva: lyek

16 conferálják az originállal a transumptumokat = összevetik az eredetivel az átiratokat

17 protocolumba = jegyzőkönyvbe

18 sacristiában = sekrestyében

19 executioban = végrehajtásban

járhassanak, tovább ne: hogy a Gyulafehérvári Káptalannak is [Fejérvári Captalannak] legyen bizonyos helyük, hol exequalhassanak.[20]

Most semmi efféle rendtartás nincsen, hanem aki hozzá érkezik, menten megy.

IV.

Hogy az evocatiokban[21] egyik a káptalanok közül procedalhasson[22] és hit szerint adják ki a relatoriat[23] és kiadhassa mindjárt.

V.

Az egyéb executiokban, tudniillik statutiokban,[24] határjárásban, communis inquisitio[25] dolgában vaivodalis[26] legyen mellette, a régi szokás szerint. A statutiokor három nap perseverallyanak[27] a jószág színén. A relatoriat 16-od napjára adhassák ki, előbb ne merjék kiadni.

VI.

A levelek requisitiojaban[28] és kiadásában ezt observálják,[29] hogy valami dolus[30] avagy fraus[31] ne legyen benne. Olyan embernek adjanak levelet, akit megismerjenek, hogy illeti, ne valami idegen embernek, akinek köze nincs hozzá: az okért, hogy kárba ne hozzon valakit.

VII.

Mikor statutoria praeceptoriat[32] visznek nekik, ki ne adják azt, hanem in specie[33] megtartsák a régi mód szerint.

VIII.

A pecsételéskor mindnyájan együtt legyenek.

---

20 exequalhassanak = végrehajthassanak
21 evocatiokban = idéző-, perbe hívó levelekben
22 procedalhasson = eljárhasson
23 relatoriat = jelentést
24 statutiokban = birtokba iktatásokban
25 communis inquisitio = közös, mindkét fél érdekében végzett tanúvallatás
26 vaivodalis = vajdai, azaz fejedelmi ember
27 perseverallyanak = maradjanak
28 requisitiojaban = előkeresésében
29 observaljak = vegyék figyelembe, tartsák be
30 dolus = csalárdság, hazugság, ravaszság
31 fraus = csalás
32 statutoria perceptoriat = a birtokba iktatást elrendelő parancslevelet
33 in specie = különösen, egyedileg

Mostan Bárdi [Bardi][III] akar egyedül pecsételni, mintha a többi collegáknak semmi tisztük a pecséthez nem volna.

IX.

Mikor valaki requisitoriaval levelet kíván, a notarius[34] a conservatorral,[35] ha meglelik, összegyűljenek és conferálják az originallal, úgy adják ki. A notarius ő maga ki ne adhassa.

X.

A pecsét a régi formájára legyen, de az esztendő szám meg legyen rajta csinálva, hogy valami különbség ismertessék a régi pecséttől.

Nem ártana a pecsétet újon csinálni, mivel igen megkopott.

XI.

Minden fassiókat[36] és procurator vallásokat[37] bevehessenek és arról levelet is adhassanak.

III A név utólag kihúzva. Bárdi István *Requisitor* Gyulafehérvári Káptalan 1647–1666. TRÓCSÁNYI, 1980. 189.; F2 Protocollum Stephani Böszörményi 1, 41 F1 Liber Regius XXV. Georgii Rákóczi II. 409., F3 F96, F12 XIV./3. Jegyzőkönyve: Protocollum Stephani Bardi I. 1647. november 26–1649. december 21. Terjedelem: 436 p. Protocollum Stephani Bardi II. 1652. január 8–1654. november 19. Terjedelem: 352 p. F2. Munkája: Index sensualis et verbalis Protocollum I–X. Eredeti címe: Index omnium rerum in protocollis Capituli Ecclesiae Albensis Transylvaniae universis conscriptarum et repositarum per Egregium Stephanum Bardi de Alba Julia requisitorem literarum capituli eiusdem Ecclesiae Albensis Transylvaniae et suae celsitudinis bibliothecarium excerptus ac propria manu conscriptus 1657 F 14. Egyéb tisztségei: a nagyobb kancellária írnoka 1631–1638. F3 F92 *marosportusi perceptor.* 1639. *tordai sókamarás.* 1647. TRÓCSÁNYI, 1980. 189.; *a fejedelem könyvtárosa* (*bibliothecarius principis)* 1651. március 5. F1 Liber Regius XXV. Georgii Rákóczi II. 409. 1657 F 14 Index sensualis et verbalis Protocollum I–X. *Fehér vármegye főbírája.* 1664. TRÓCSÁNYI, 1980. 189. F3 F96. Felesége: 1. Komáromi? (Bárdi István volt a Gyaluban lakó nemes és vitézlő Komáromi Márton, Kolozs vármegye egyik viceispánja és Szalánczi Judit sógora). 1638. április. 28. F3 F92. 2. Csernátoni Katalin. F2 Protocollum Stephani Gyarmathi 177. Halála: 1666. július. 10. előtt. Temetése: 1666. július. 10., Gyulafehérvár. F2 Protocollum Stephani Böszörményi 8.

34 notarius = jegyző

35 conservatorral = levéltárőrrel

36 fassiókat = bevallásokat, fassio = bevallás, felvallás. Ingatlan időleges vagy végleges elidegenítése, az illetékes hatóság (például hiteleshely, vármegye) előtt tett ünnepélyes, legtöbbször írásba foglalt nyilatkozat. A tulajdon végleges átruházására vonatkozó szerződés az örökvallás (fassio perennalis), amikor is a felek a hiteleshelyen személyesen vagy teljhatalmú megbízott által élőszóval nyilvánították ki, „vallották be" akaratukat és erről örökérvényű (perennalis) oklevelet (litterae fassionales) állítottak ki. BÓNIS, 1959. 30., VARGA, 1958. 1007.

37 procurator = prókátor, a perbeli képviseletet ellátó meghatalmazott, ügyvéd. Procurator

XII.

A levelek váltságát[38] azonképpen vegyék mint a Generale Decretumban meg vagyon írva.

Ebben nincs most semmi oly dispositio.[39]

XIII.

Mikor valaki vallást tészen előttük, jól végére menjenek, hogy az legyen, akinek mondja magát, valami larvata persona[40] ne legyen.

XIV.

Igen oltalmazzák a leveleket, hogy sok ember ne lássa, kiváltképpen nemes ember, amikor inguirálnak,[41] hogy valami csalárdság ne következzék.

XV.

Mindenféle executióknak, fassioknak és egyéb előttük kelt dolgokról való leveleknek pariajat megtartsák és reponálják.[42]

XVI.

Conservatoriumbol[43] soha egyéb levelet ki ne vigyenek, se szállásukon ne tartsanak, hanem csak azt vagy azokat, akiket valaki requiraltatott[44] és transumaltatni[45] akar velük, amelyeket post transumptionem[46] ismét, mindjárást helyükre vigyenek.

Ezen semm [?] jussát, ha meg jú [?] a [?] némelyiküknek [?].?

---

vallásokat = ügyvédvallásokat. A hiteleshely, az előtte történt megbízásukkor, ügyvédállításkor (constitutio procuratoria) ügyvédvalló levelet (litterae procuratoriae) állított ki, amit a tárgyaláson a procuratornak be kellett mutatnia. HAJNIK, 1899. 175–176. VARGA, 1958. 1048.

38 váltságát = díját

39 dispositio = rendelkezés

40 larvata persona = álcázott személy

41 inquirálnak = iratot kerestetnek.

42 reponaljak = eredeti őrzési helyére helyezzék vissza

43 conservatoriumból = levéltárból

44 requraltatott= kikerestetett

45 transumaltatni = átírattatni

46 post transumptionem = átírás után

XVII.

Jószágról való privilegiumot[47] senkinek ők ne adjanak, hanem mindenben az instructiohoz
tartsák magokat, e kívül ne hágjanak.

XVIII.

Senkinek semmi leveleket in formam privilegii ők ne redigaljanak,[48] hanem csak quod eorum officii erit,[49] abban járjanak el.
XIX.

Miérthogy pedig commune[50] és egyaránt való az officium[51] mind a három requisitor között: illik és szükséges, hogy mind a munkát egyaránt supportalják,[52] s mind pedig annak a hasznával egyaránt osztozzanak.

Most külömben vagyon a dolog: mihi, tibi, sibi indifferenter[53]

XX.

A Fehérvári Káptalanban [Fejérvári Captalanban] a requisitoroknak a leveleket Bánffy Pál [Banfi Pál] uram és Horváth Kozma [Horvát Kozma] uram udvarbíró adják kezükbe.

Branicka[54]
XXI[IV]

---

47 jószágról való privilegiumot = birtokot illető kiváltságlevelet
48 in formam privilegii ne redigáljanak = kiváltságlevél alakjában ne állítsanak ki
49 quod eorum officii erit = ahogyan tisztük volt
50 commune = közös
51 officium = hivatal, tisztség
52 supportalják = segítsék, végezzék
53 mihi, tibi, sibi indifferenter = nekem, neked, magának különbség nélkül
54 Branicka = Branyicska, Branicza falu Hunyad vármegyében, ma: Branisca (Hunedoara j.) Románia. A település és vár XVI. századi gazdasági jelentőségére, birtoklástörténetére: OBORNI, 2002a 108., 116.
IV A XXI jobb oldalt a lap alján őrszóként feltüntetve, a szöveg folytatása elveszett.

No. 2.

A Gyulafehérvári Káptalan és a Kolozsmonostori Konvent requisitorainak 1650. június 1. körül átírt és annotált 1575. évi utasítása Töredék

Magyar Országos Levéltár. Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára. Lymbus. F 12 XIV./3. A káptalani levéltárat illető iratok.

Juramentum capituli et conventus requisitoris

[V][---] meglelik, összegyűljenek és conferálják az originállal[55] úgy adják ki: a nótárius őmaga ki ne adhassa.

Ez rész szerint néha megtartatik: rész szerint ritkán.

A pecsét a régi formájára legyen: de az esztendő szám meg legyen rajta csinálva, hogy valami különbség ismertessék a régi pecséttől.

A pecséten való effigies,[56] címer Mihály Angyal képe, amint a képírók szokták írni. Annak capitulumja[57] is volna, ez. Noha a papok az ecclesiára írták, elvonván Mihály Angyaltól [Mihály Angyaltol] a titulust magukra.

Minden fassiókat és procator vallásokat bevehessenek és arról levelet is adhassanak.

Meglehet, módjával.

A levelek váltságát azonképpen vegyék, mint a Generale Decretumba meg vagyon írva.

Ha aszerint veszik, mikor egy forintról vagyon emlékezet, százhúsz polturát[58] kell venni, amint most az arany jár.

Mikor valaki vallást teszen előttük, jól végére menjenek, hogy az legyen, akinek mondja magát: valami larvata persona[59] ne legyen.

V A szöveg ezt megelőző része annotálatlan, a már kiadott és általam is közölt szöveggel megegyezik, ezért annak ismételt, immár harmadszori közlésétől eltekintek.

55 conferálják az originállal = összevetik az eredetivel

56 effigies = kép, képmás, ismertetőjegy

57 capitulumja = káptalanja

58 poltura = lengyel eredetű pénz, 1627 előtt az ó-, és újpoltura 4-4 1/2 dénár, ezután egységesen 3 dénár értékű. HUSZÁR, 1975. 43. 1650-ben tehát 1 aranyforint = 120 poltura

Ez is méltó praemonitio.[60]

Igen oltalmazzák a leveleket, hogy sok ember ne lássa, kiváltképpen nemes ember, amikor inquirálnak,[61] hogy valami csalárdság ne következzék.

Amint illik, azért hitesek, hogy azt kövessék.

Mindenféle executióknak, fassióknak[VI] és egyéb elöttük költ dolgokról való leveleknek pariajat[62] megtartsák és reponálják.[63]

Melyik capitularis[64] *tartotta ezt meg, ötvenkét esztendők forgásában in solidum?*[65]

A conservatoriumból soha egyéb levelet ki ne vigyenek, se szállásukon [ne] tartsanak, hanem csak azt vagy azokat, kiket valaki requiraltatott[VII] és transumáltatni[VIII] akar vélek, melyeket post transumptionem[66] ismét mindjárást helyükre vigyenek.

Ennek nem observatioja[67] *miatt lett, hogy ötvenkét esztendő alatt maradozva maradtak valami oly jószágról való levelek. Ki tartotta ezt meg!*

Jószágról való privilegiumot[68] senkinek ők ne adjanak, hanem mindenben az instructióhoz[69] tartsák magukat: azon kívül ne hágjanak.

Ez dolog, mint s hogy lett légyen, nem tudom.

Senkinek semmi leveleket in formam privilegii ők ne redigáljanak,[70] hanem csak quod eorum officii erit[71] abban járjanak el.

---

59 larvata persona = álcázott, hamis személy
60 praemonitio = előzetes intés, figyelmeztetés
61 inquirálnak = iratot kerestetnek
VI „dolgából” utólag kihúzva
62 pariajat = másolatát
63 reponálják = eredeti őrzési helyére helyezzék vissza
64 capitularis = káptalani alkalmazott.
65 in solidum = mutuo, alter proaltero, kölcsönösen egymásért
VII requiraltatott = kikerestetett. Az „ott” utólag a szó fölé írva, a következő szó „vélek” kihúzva.
VIII transumáltatni = átíratni. Az eredetileg „transumáltatott” végződése „ott” kihúzva a „ni” a szó után külön írva.
66 post transumptionem = átírás után
67 observatio = figyelembe vétel, valaminek a betartása
68 jószágról való privilegiumot = birtokot illető kiváltságlevelet
69 instructio = utasítás
70 in formam privilegii ők ne redigáljanak = kiváltságlevél alakjában ne állítsanak ki
71 quod eorum officii erit = ahogyan azoknak tiszte volt

Mikor az instrukciot az ország[72] *írta, talán egy kevés ideig observáltatott:*[73] *de sem az előtt, sem azután nemigen*

Miérthogy penig commune[74] és egyaránt való az officium[75] mind a három requisitor között: illik és szükséges, hogy mind a munkát egyaránt supportálják,[76] s mind penig annak a hasznával egyaránt osztozzanak.

Itt sok esztendők alatt csak az [h]uzmi-vozmi[77] *dominált, sürgött-forgott a dolog pro arbitrio fortunae et casus momentanei,*[78] *az mint kik [...] jókban promoveálhatta*[79] *maga*[XI]

A Gyulafehérvári Káptalanban [Fejérvári Captalanba] az requisitoroknak a leveleket Bánfy Pál [Bánfi Pál][80] uram és Horváth Kozma [Horvát Kozma][81] uram, udvarbíró adják kezekbe.

Ha a jó instructio nem observaltatik, mind hogy eddig is sok esztendők alatt emlékezet sem volt felőle csak epitaphiumot[82] *írjunk az conservatoriumnak.*[83]

Tetszik az, hogy az egyik captalan helyébe, Mihály pap [Mihály Pap] [84] helyébe, András deákot [András Deákot],[85] az Imre mester [Imre mester][86]

---

72 az ország = az országgyűlés
73 observáltatott = vétetett figyelembe, tartott be
74 commune = közös
75 officium = hivatal, tisztség
76 supportálják = segítsék, végezzék
77 [h]uzmi-vozmi = huzavona
78 pro arbitrio fortuna et casus momentanei = a pillanatnyi szerencse és az ügyek megítélése szerint
79 promoveál = előmozdít
XI A lap jobb alsó sarka hiányzik.
80 Mogyorói Bánfi Pál: 1558: A magyar natióból választott adószámvevők egyike. 1568–1575: főudvarmester, 1575: tanácsúr. TRÓCSÁNYI, 1980. 24, 100, 315, 391.
81 Petrichevich Horvát Kozma: Raduchi, másképp miketinchi Petrichevich György középső fia, Báthory István családjánál familiáris. Anyja révén távoli rokona a Báthoryaknak, akiknek Horvátországban, Miketinchez közel is van birtokuk, apja így adhatta hozzájuk apródnak. 1553. december 9-én Radul, havasalföldi vajda levele szerint már somlyói Báthory András familiárisaként visz hírt Nádasdy Tamásnak. Báthory István fejedelem 1576. február 23-án Petrichevich Horvát Kozmát kora ifjúságától neki és fivéreinek „nem kímélve személyét, javait” tett szolgálataiért (a lengyel királyságra induló fejedelemnek 1.500 forintot adott) mint Gyulafehérvár provisorát iktatja a Bekes-párti Halabori Pál elkobzott javai, Nyulas, Szentmihálytelke, Septér (Kolozs vm.) birtokába, Büzd (Medgyesszék) fele tizede jogába. Vécsvár, majd Fogaras prefektusa, 1573–1588: Fogaras vára főkapitánya, Zaránd főispánja, Gyulafehérvár provisora, 1588: tanácsos. Meghalt: 1590. április 28. Felesége: Dersy Petky Bora. PETRICHEVITCH I. 327.; II. 331.; TRÓCSÁNYI, 1980. 32.
82 epitaphium = sírfelirat, sírvers
83 conservatorium = őrzőhely, levéltár

uram deákját, a requisitorságra válasszák, mert arra a tisztre méltóbb személynek ítélik.

Akkor volt az. Most dignus et indignus simpliciter ablati nos ads[?] t[87]

No. 3.

Magyar Országos Levéltár. Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára. Lymbus. F 12 XIV./3. A káptalani levéltárat illető iratok.

A Gyulafehérvári Káptalan három nemes requisitorának éves javadalmazása a Báthory Kristóf idejében Sulyok Imre és Bánfi Pál protonótárius által az országlakosok megegyezéséből elrendelt és az elkövetkezendő időkben az ország rendei által ismételten törvényben megerősített és a fejedelmek által megtartott rendelet alapján, a Brandenburgi Katalin uralkodásáig (1576–1630) terjedő időszakban.

Salarium Annuum

Nobilium trium requisitorum Capituli Albensis Transylvaniae tempore illustrissimi quondam Christophori Bátori de Somlio alias principis Regni Transylvaniae etc felicis memoriae, per magistros Emericum Suliok, Magistrum Protonotarium et Paulum Bánfi ex consensu regnicolarum ordinatum ac successivis temporibus publico ordinum decreto identidem confirmatum et ab omnibus piae memoriae principibus observatum.

Paratis in pecuniis singuli accipient fl. 50. tres
personae fl 150
Tritici cubulos majoris modii singuli cubulos 20
tres personae cubulos 60

Vasa majora octogenaria singuli duo
tres personae vasa 6.
porcos mactabiles singuli duo hoc est tres
personae no. 6.

insuper singulis annis pro singulis personis unum processum decimalem a regni arendatore habeant.

---

[84] Polgári Mihály pap. 1575. EOE II. 562–563.

[85] Valószínűleg Sámsondy Andrással, a kisebb kancellária jegyzőjével azonos. JAKÓ, 1958. 56. 3. lábjegyzet.

[86] Sulyok Imre ítélőmester. JAKÓ, 1958. 56. 3. lábjegyzet.

[87] *Dignus et indignus simpliciter ablati nos ads[?]* = méltót és méltatlant egyszerűen beiktatnak közénk

Christophorus Báthori
Sigismundus Báthori
Sigismundus Rakoci
Gabriel Báthori
Gabriel Betlen
Catharina Brandenburgica

Horum omnium principum decreta et constitutiones aut etiam quorundam litterae commissionales superinde confectae pro evidenti testimonio extant. Quod etiam in Decreto Approbatarum consuetudinum et approbatum et publico ordinum et statuum voto confirmatum.[88]
Ex protocolo Capituli Albensis excerptum

Külzeten: Tabella solutionis annualis trium requisitorum Capituli Albensis per dominos regnicolas approbatae ac a diversis principibus confirmatae.
Cista Capituli Albensis fasc. 7 no. 40.
Capitulum Albense

A Gyulafehérvári Káptalan és a Kolozsmonostori Konvent Levéltárának működésére vonatkozó iratok

No. 4.
Kolozsmonostor, 1640. szeptember 28.

Magyar Országos Levéltár. Családi Levéltárak. P szekció. A Hatfaludy család levéltára. P 311 XVII. t. Mindszenti család. 2. Mindszenti Gábor főpalotamester, 1635-től Doboka vármegye főispánjához intézett fejedelmi leiratok.

1. I. Rákóczi György erdélyi fejedelem értesíti vicei Mindszenty Gábort, Doboka vármegye főispánját, hogy a Királyi Könyvek rendezésekor nem találták Mindszenty Gábor főispáni kinevezésének másolatát.– 2. Ezért megparancsolja, hogy hű emberével küldje el a kinevezés eredetijét, és a beiktatás időpontjáról is tudósítsa.

Georgius Rakoci Dei gratia princeps Transylvaniae Partium Regni Hungariae dominus et siculorum comes etc.

Generose fidelis nobis dilecte salutem et gratiam nostram.

[88] A káptalani személyek javadalmazására: ACC IV. XIX. XX. 1.

[1.] A Liber Regiusokat, a mi időnkbelieket igen szép rendbe akarván állatni,[89] mint kegyelmednek a főispánságot conferaltuk[90] volt, arról való collationknak[91] mását nem találtuk benne lenni.
[2.] Azért kegyelmesen parancsoljuk kegyelmednek mindjárt in specie meghitt szolgájától küldje ide ispánságáról való collationkat, írhassák be, tudósítván arról is kegyelmed, kik voltak comissariussi,[92] s mely nap és esztendőben s hónapban introducaltak[93] tisztébe kegyelmedet.
Secus non facturis.
Datum in curia nostra Colosmonostoriensi die 28. mensis Septembris.

1640.

Rakocy mpp.

Külzeten: Generoso Gabrieli Minczenti de Vicze,[94] supremo comiti comitatus Dobocensis etc. fideli nobis dilecto
judex Desiensis
transmittat

No. 5.
Gyulafehérvár, 1653. március 14.

Magyar Országos Levéltár. Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára. Lymbus. F 12 XIV./3. A káptalani levéltárat illető iratok.

1. Kemény János utasítja kegyelmes Bárdi Istvánt, hogy számoljon be az Approbaták gyűjtőinek javadalmazásáról.– 2. A különösen sokat író Szigethi Péternek adjon 12 forintot.– 3. Kornis Ferenc a fejedelemmel kötendő szerződését Bárdi István pecsétje alatt küldje el Kemény Jánosnak, mert azt Váradra kell vinni.

Szolgálok kegyelmednek.
[1.] Az Articulusok collectori[95] számukra mennyi pénz adatott eddig kegyelmed kezéhez, hova s mennyi szolgált azokból, mennyi van még nála, kegyelmed így sietésben küldje kezemhez mindjárt, ahhoz képest fog Őnagysága diszponálni[96] felőle.

---

89 állatni = állítani
90 conferaltuk = adományoztuk
91 collationknak = adományunknak, adománylevelünknek
92 comissariusi = a főispáni beiktatáson jelenlévő fejedelemi biztosok
93 introducaltak = vezették be
94 Mindszenti Gábor. Szülei: Mindszenti Benedek fejedelmi udvari familiáris és Bánffy Anna. Felesége: Péchy Erzsébet. Doboka vármegye főispánja, tanácsos 1634–1642. Meghalt: Gyulafehérvár, 1642. március 13. LÁZÁR, 1889. 148.
95 articulusok collectori = a törvénycikkek összegyűjtői
96 diszponálni = rendelkezni

[2.] Adjon pedig Szigethi Péternek [Szigethi Péternek**],** mivel vele írattam nagy részét 12 forintot [fl. 12],. azt is inserálja[97] az Regestrumba kegyelmed.
[3] A Kornis Ferenc [Kornis Ferenc] úrnak való urunk contractusát[98] kegyelmed pecsét alatt küldje fel, mert azt ki kelle vinni Váradra, director[99] kezéhez sietséggel. Istennek áldása maradjon Kegyelmeden.
Datum 1653 14. Martii Albae [?]ttal Kemény János [Kemeny Janos]
Külzet: Manibus generosi domini Stephani Bardi. Nemzetes Bárdi István uram az úr Őnagysága írása szerint nekem megadta a tizenkét forintot. fl. 12 ez írásom által én is quietálván[100] ő kegyelmét.
Datum Albae Juliae 14. Martii Anno 1653. Szigethi Péter [mpp.]

No. 6.
Szeben, 1658. Szeptember 25.

[F15 Protocollum Gabrielis Nagy de Árkos beragasztva a számozatlan bal első oldalra.]

A Gyulafehérvári Káptalan requisitorának elismervénye.
1. Gyulafehérvár feldúlásakor Pápay János requisitor és vele együtt a káptalan régi pecsétnyomója tatár kézre jutott.– 2. A szebeni polgármester új pecsétnyomót készíttetett és azt a requisitornak átadta.– 3. A pecsétnyomó ára 3 tallér, a pecsétmetszőnek kifizetett munkadíj 4 forint volt.

1658. Szeptember 25. Do pro memoria per praesentes,
[1.] hogy mivel a nemes Erdélyországnak [Erdély Országának] a pogányság miatt mostani elpusztulásakor Fejérvár [Fejér Var] városa is, holott az ország levelei az ott való Captalanban voltak reponalva, elégettetett, pusztíttatott, ott maradott nép elraboltatott, kik között Pápay János [Papai Janos][101] a káptalantársam is rabságra vitetett, mind a Captalani pecséttel együtt.
[2.] Minthogy a pecsét ő kegyelmével volt, nem lehetvén azért pecsét nélkül, a mi kegyelmes urunk ő nagysága parancsolt szebeni polgármester elében, hogy ő kegyelme más új pecsétet csináltasson, metszessen, amelyet ő kegyelme meg is csináltatott, és én kezemhez szolgáltatott. [3.] A pecsétben vagyon három tallér id est Tal. 3. A pecsétmetszőnek ő kegyelme fize-

97 inserálja = vezesse be
98 contractusát = megállapodását, szerződését
99 director = fiscális director
100 quietálván = nyugtatványozván, elismervényt adván
101 Pápay János. A Gyulafehérvári Káptalan requisitora: 1650–1657 F 2 Protocollum I. Stephani Bárdi 206. F3 D44. Egyéb tisztségei: iskolamester Komáromban 1643. augusztus 13. után. HEREPEI, 1965. I. 534. Tanulmányai: Leiden, 1643. április 30. Teológia. HEREPEI, 1965. I. 534.

tett négy forintot id est fl. 4, amelyről quietálom ő kegyelmét per praesentes.[102]
Datum Cibinii, anno et die ut supra.

No. 7.
Szeben, 1664. február 18.

Magyar Országos Levéltár. Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára. Lymbus. F 12 XIV./3. A káptalani levéltárat illető iratok.

1. I. Apafi Mihály erdélyi fejedelem utasítására a Gyulafehérvári Káptalan requisitorai jelentik, hogy mennyi Királyi Könyv került a Gyulafehérvári Káptalan Levéltárába.– 2. I. Rákóczi György fejedelem minden Királyi Könyvet az Udvari Levéltárban őriztetett, majd törvény által rendelte el beadásukat a Gyulafehérvári Káptalanba, ami meg is történt.– 3. Ezért jelenleg az 1581-től 1650-ig terjedő időszakból 25 kötet Királyi Könyv van őrizetükben.– 4. II. Rákóczi György uralkodásától kezdve I. Apafi Mihály uralkodásáig a törvény ellenére nem adtak be egyetlen Királyi Könyvet sem, ezek hollétéről az akkori titkárok és levéltárőrök adhatnak felvilágosítást.– 5. Az ország érdekét szolgálná, ha a Királyi Könyveket a Gyulafehérvári Káptalanban együtt őriznék.– 6. Baló Lászlónál is volt két Királyi Könyv, amelyeket Barcsay Ákos fejedelem adott neki, továbbá a Barcsay uralkodása alatt keletkezett kötetek, azonban a requsitorok többszöri kérése ellenére ezek egyikét sem adta még be a Gyulafehérvári Káptalanba.– 7. A fejedelem utasítására a Királyi Könyvek átnézésével megállapították, hogy a Fogarasföldön lévő Pojána Marul falut I. Rákóczi György 1632-ben 2.000 forintért Herfel Kristófnak, Todoricát pedig 1633-ban 3.000 forintért Haller Péternek adta, a birtokok későbbi sorsáról a Királyi Könyvek hiányában adattal szolgálni nem tudnak.

[1.] Kegyel[me]s urunk a Nag[ysá]g]od méltóságos parancsolatját alázatosan elvettük,[X] amelyben Nag[ysá]g]od parancsol keg[ye]l[me]sen, hogy ez falka változásokban mennyi Liber Regiusok deveniáltak[103] volna mi kezünkbe, Nagy[sá]g[o]d[a]t tudósítani el ne múlatnók.[XI] In rei veritatis[104] írjuk Nag[ysá]g]od[na]k.

[2.] Ennek előtte az öregbik Rákóci György [Rakoczi Geörgy] fejedelem, minden Liber Regiusokat az Udvari Conservatoriumban tartatott, amelyet –

---

[102] quietálom per praesentes = jelen irat által nyugtatványozom
[X] kihúzva: hogy
[103] deveniáltak = jutottak
[XI] Utólagos betoldás a sor fölé: Nagyságodat tudósítani el ne mulatnók
[104] in rei veritatis = az igazság dolgában

a nemes ország nagy kárával – animadvertált,[105] articulust[106] íratván azon Liber Regiusoknak a Fehérvári Káptalanba [Fejervari Captalanban] való beadásukról, amelyeket kezünkbe is adtak.

[3.] Vagyon[XII] azért [K]egyelmes [U]runk mi kezünknél Báthory Kristóf [Bathory Christoph] idejétől fogván ab anno 1581. usque annum 1650,[XIII] ifjú Rákóci György [Rakoczi Georgy] idejéig, boldog emlékezetű fejedelmek[XIV] Liber Regiusi No. 25.

[4.] Ifjú Rákóci György [Rakoczi Georgy] idejétől fogván pedig mind a Nagyságod méltóságos fejedelemségéig mi kezünkhöz senki csak egy Liber Regiust sem adott, holott mihelyt egy Liber Regius írással betelik, mindjárást be kellene adni a Káptalanba [Captalanban]. Ifjabbik Rákóci György [Rakoczi Georgy] idejétől fogva a deák uraim közül, kik secretariusok,[107] conservatorok[108] voltanak, ők tudják hová tették a sok változásokban és kiknél maradtak.[XV]

[5.] Ugyan szép dolog volna és az országnak is hasznos, ha a Liber Regiusok mind együtt volnának, amelyek kezünknél voltak, azokra mi gondot viseltünk.

[6.] Baló László [Balo Laszlo][109] uram kezénél is volt két Liber Regius, amelyeket Barcsai Ákos [Barczai Akos] fejedelem adatott volt kezéhez, mind azok, mind pedig azokon kívül, amelyek üdvözült Barcsai Ákos [Barczai Akos] fejedelemsége alatt írattattak. Baló László [Balo Lazlo] úr tudja hova tette, mi néhány úttal[110] kértük Őkeg[ye]lmétől de mi kezünkbe nem adta.

[7.] A mi keg[ye]lmes urunk a Fogarasföldi Pojána Marul[111] [Fogaras földi Pojana marul] és Todorica [112][Todoricza] nevű faluk collatióit[113] illeti, felhánytuk a kezünknél való Liber Regiusokat, és öregbik Rákóci György

---

105 animadvertált = (itt) megváltoztatott
106 articulust = törvényt, törvénycikket
XII utólag a „gyon” kihúzva és föléírva: „dnak”
XIII utólag kihúzva: boldog emle
XIV utólag kihúzva: ide
107 secretarius = titkár
108 conservator = (itt) az iratok őrzésével megbízott személy
XV Baloldali lapszélen: a vallók, avagy az fejedelemek relictáinál
109 Baló László az Apafi-kor egyik legjelentősebb diplomatája. 1673–1680 között aludvarmester. TRÓCSÁNYI, 1980. 392.
110 úttal = alkalommal
111 Pojana Marul = Homoródalmás, Marulujpojána (Udvarhelyszék), ma: Meresti (Harghita j.) Románia.
112 Todoricza = Todorica, Theodoren (Fogaras vidéke), ma: Toderita (Brasov j.) Románia.
113 collatióit = adományozásait, adományleveleit

[Rakoczi Geörgy] in anno 1632. Pojana Marult [Pojana marult] conferalta[114] volt in fl 2 000 Hersel Kristófnak [Hersel Christopnak]. Todoricát [Todoriczát] pedig azon fejedelem in anno 1633 in fl 3 000, Haller Péternek[115] [Haller Peternek]. Azután ifjabbik Rákóci György [Rakoczi Geörgy] fejedelemségétől fogva, ha másoknak quoquo modo[116] conferaltattak, nem tudhattuk, minthogy azon Liber Regiusok (mint Nag[yság]od[na]k feljebb alázatosan megírtuk) mi kezünkbe nem deveniáltak.
Ezekután Isten Nag[yságo]d[a]t tartsa meg sok esztendeig örvendetes jó egészségben.

Datum Cibinii die 18. Februárii 1664.

No. 8.
Gyulafehérvár, 1666. július. 10.

MOL Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. F szekció. A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára. Protocolla F2 Protocollum Stephani Böszörményi 8.

Bejegyzés a Bárdi István requisitor halála után szállásán talált levéltári anyagokról.
1. 1666. július 10-én, Gyulafehérváron Bárdi István requisitor temetése után munkatársai, Taraczközy Ferenc és feltehetőleg Böszörményi István az elhunytnál az alábbi okleveleket találták.– 2. A Nagy Protocollumot 1610-től, a harmadikat Barcsay Ákostól 1644-ből, ugyancsak harmadikat Barcsay Ákostól, Barsi Miklós által írtat, a tizediket 1617-ből, Rákóczi Györgytől a tizenhetediket, tizenkilencediket, huszonnegyediket.– 3. A Borbándon lévő földek lustráját.– 4. Az irat kerestető parancsok iratcsomója.– 5. Különböző dolgokról szóló iratcsomó.– 6. Enyedi Szász János leszármazását tartalmazó irat.– 7. A Gyulafehérvári Káptalan pecsétje, zsákocskával.– 8. Mindezeket Taraczközy Ferenc magához vette, valamint az özvegy által néhány hét múlva a másik requisitornak átadott, a Gyulafehérvári Káptalan Levéltárába tartozó két jegyzőkönyvet és repertóriumot is.

[1.] Post sepulturam requisitoris Stephani Bardi, anno 1666 die 10 julii Albae Juliae peractam, literalia instrumenta apud ipsum habita, per me et Franciscum Tharazközi[117] collegam inventata sunt hoc modo.

---

114 conferálta = neki adta

115 Haller Péter, hallerkői. Küküllő megye főispánja 1635?, portai követ 1636–1637. Meghalt 1649-ben. Felesége 1. Tarnóczy Sára, 2. Péchy Erzsébet. LÁZÁR, 1889. 83.

116 quoquo modo = bármi módon

117 Taraczközy Ferenc (1596. április 12.–1667. február 14. Gyulafehérvár. F12 XIV./3.) Requisitor: 1652–1667. F3 V92, F3 T13, F3 D44, F 12 XIV/3, F2 Protocollum Stephani Böszörményi 8. Jegyzőkönyve: F2 Protocollum Francisci Toroczközi 1655. június 3.–1698. Terjedelem: 285 p F2. Egyéb tisztségei: *A debreceni iskola rektora (rector scholae Debreceniensis)* 1630. június 20. F2 Protocollum Ambrosii Barkai 160^{r} fol. *A*

[2.] Protocolon Alterum, ab anno 1610.
[XVI] Tertium Ambrosii Barcai, ab anno 1644.
Itidem tertium ejusdem et Michaelis Barsi.[118]
Decimus, ab anno 1617.
Liber Regius decimus septimus, Georgii Rakoci.
Decimus nonus ejusdem.
Vigesimus quartus ejusdem.[XVII]
[3.] Lustratio terrarum Borbandiensium.
[4.] Fasciculus requisitoriarum.
[5.] Fasciculus rerum diversarum.
[6.] Genealogia Joannis Záz de Enied.
[7.] Sigillum Capituli Albensis Transsilvaniae, cum sacculo.
[8.] Haec omnia Domini Tharazközi ad se recepit.
Iterum post aliquot hebdomadas ejusdem relicta mihi tradidit ejusdem mariti sui defuncti scripta, videlicet duo protocola et duo repertoria, quae etiam Domino Tharazközio dedi.

No. 9.
Gyulafehérvár, 1667. február 14.

Magyar Országos Levéltár. Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára. Lymbus. F 12 XIV./3. A káptalani levéltárat illető iratok

A Káptalan vezetőjének (?) jelentése I. Apafi Mihály erdélyi fejedelemhez. 1. Taraczközy Ferenc requisitor haláláról.– 2. A megüresedett állás betöltésére alkalmas személyekről; Pozsgai Gáspár iskolamesterről, sárdi Gyarmati Istvánról, Viski Istvánról.– 3. A Taraczközy Ferenc lakásán maradt, illetve az elhunyt húga által átadott, a Gyulafehérvári Káptalan tulajdonát képező könyveket átvette, de a levéltár rossz állapota miatt elhelyezni nem tudja, ezért biztonságos tárolóeszközök készítését kéri.– 4. A Taraczközy Ferenc szállásán lévő könyveket a szállásadók csak a 71 forint tartozás kiegyenlítése után adnák ki, amit a tizedbérlet számvevője tudna

---

gyulafehérvári kollégium tanára (Ludimoderator collegii Albensis) F2 Protocollum Deus ad auxilium 143. *„I. György fejedelem titkos okleveleinek és nyilvános dekrétumainak őrzője”* 1645. március 27. F12 XIV/3.

[XVI] Liber Regius kihúzva

[118] Barsi Mihály Requisitor: 1637–1643 Gyulafehérvári Káptalan. F3 Z98, F2 Protokollum Michaelis Siklóssy 30r fol. Jegyzőkönyve: Protocollum Michaelis Barsi 1643. május 4.– 1643. január 16. Terjedelme: 127 fólió F 2. Egyéb tisztségei: *A Gyulafehérvári iskola rektora* 1627. HEREPEI, 1965 I. 262.; *fejedelmi könyvtáros* 1629 után HEREPEI, 1965. I. 262.; *táblai ülnök* I. Rákóczi György alatt. HEREPEI, 1965. I. 262.; Tanulmányai: Németország. HEREPEI, 1965. I. 262. Született: 1594. „Barsban, a Garam mellett.” HEREPEI, 1965. I. 262. Halála: 1647. HEREPEI, 1965. I. 262. Temetése: ? Gyulafehérvár, Nagytemplom. HEREPEI, 1965. I. 262.

[XVII] Protocolon Alterum, ab anno 1610. kihúzva

kifizetni csak a fejedelem parancsára, továbbá szállítóeszközökre is szükség lenne.– 5. Taraczközy Ferenc elmondása szerint Déván is található a Gyulafehérvári Káptalan tulajdonában lévő levéltári anyag, azok elszállítását is kéri.

Mindenkori hűséges szolgálatomat ajánlván Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak a felséges Istentől mindennemű boldogságot buzgó szívvel kívánok Nagyságodnak.
[1.] Kegyelmes Uram, az elmúlt pénteken, Taraczközi Ferenc [Tarazközi Ferencz] úr, egy hétig való betegsége után e világból kimúlék, tegnap, úgy mint Vasárnapon[XVIII] eltemetők.
[2.] A temetőkertbe[XIX] immár[XX] Őkegyelme helyébe[XXI] káptalanok kivontatták: amely tiszt viselésére[XXII] itt való schola mester Pozsgai Gáspár [Posgai Gaspar] uram alkalmatos volna, másik helyett Sárdon [Sardon] lakó Gyarmati István[119] [Istuan] uramat vagy itt lakó Viski István [Istvan] urat javalljuk. Nagyságod kegyelmessége kiket állat.
[3.] Szállásán,[XXIII] amely Káptalanból könyveket, leveleket[XXIV] megtartott, és itt a szállásán találtattak,[XXV] azokban amennyit ide szállított volt, és a húga kezembe adott, kezembe vettem, de nincs hova tennem, a Conservatorium[XXVI] ajtajának, ablakának reparálására[120] semmi út itt nincsen, amelybe tékákatt [thecacat] és oly ládákat is kellene csináltatni, hogyha háborúság előtt a könyveket, leveleket bátorságos[121] helyre kellene vinni, vitten-vihetnék, ne égetnék el, mint a megbecsülhetetlen Bibliothecat.[122]

XVIII A sor fölött: „életének 71-dik esztendejében, ez jöve.” Baloldali lapszélen: „Nagypénteken lett volna 71 esztendős.”
XIX eredetileg „a szállásán” utólag vízszintes vonallal kihúzva, föléírva
XX föléírva: „mind”
XXI föléírva: „semmis”
XXII föléírva: „egyik helyett p”
119 Sárdi Gyarmati István bizonyíthatóan el is nyerte a requisitorságot: Requisitor 1668-1680. F12 XIV./3. F4 Cista 4 Fasc 4. No. 123. F2 Protocollum Stephani Gyarmathi 124–126. 569-574. F3 E46. Jegyzőkönyve: Protocollum Stephani Gyarmathi 1672. január. 10.–1680. augusztus 5. (1680. december 12.) Terjedelem: 591 p. F2. Felesége: Paczkó Barbara. Apja: Paczkó János. Gyermekei: Erzsébet, István. F4 Cista 4 Fasciculus 4. No. 123. F2 Protocollum Stephani Böszörményi. 410. 2. Nemes Micsó Zsófia. F3, E46. Előző férje Keresztesi Mihály, gyermekük Mihály. F2 Protocollum Stephani Böszörményi 69.
XXIII föléírva: „lévő”
XXIV jobb oldali lapszélen: „elmúlt háborúkban fogva leveleknek”
XXV a „húga elő adott a pecséttel együtt kezemhez” kihúzva, föléírva: „megtartott, és itt a szállásán találtattak”
XXVI fölötte kihúzva
120 reparálására = javítására
121 bátorságos = biztonságos
122 bibliothecát = könyvtárat, II. Rákóczi György erdélyi fejedelem 1657-ben az Oszmán Birodalom jóváhagyása nélkül, svéd szövetségben Lengyelországba vezetett, balul sikerült hadjáratának megtorlásaként tatár csapatok pusztították Erdélyt.

[4.] Szebenben két szállásán, ami levelek és könyvek vannak, azokat a házbeniek megfizetése nélkül ki nem adják, semelyik restantia[123] fizeteseből, a húga megadná, ha Nagyságod parancsolatja szerint az árenda[XXVII] perceptora[124] megadná. Restál pedig 71 forint. Elszállítani pedig eszközök,[XXVIII] amelyekbe rakhatnók, és szekerek kellenének.[XXIX]
[5.] Hallottam szegény Taracközy [Taraczközy] uramtól, hogy Déván [Devan] is vannak[XXX] egy hosszú zöld ládában Káptalanhoz való levelek és könyvek, azt is ide kellene szállítani.
Nagyságod kegyelmessége ezek felől, mint s hogy parancsol. Albae 14. Februarii 1667.

No. 10.
1677. április 13. Fogaras vára.

Magyar Országos Levéltár. Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára. Lymbus. F 12 XIV./3. A káptalani levéltárat illető iratok.

1. I. Apafi Mihály erdélyi fejedelem utasítása a Gyulafehérvári Káptalan requisitorainak, hogy az Approbaták által is rögzített rend szerint maguk mellé munkatársul még egy alkalmas személyt keressenek.

Michael Apafi, Dei gratia princeps Transylvaniae Partium Regni Hungariae dominus et siculorum comes.

Egregii fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram.
Az Approbátának[125] eziránt való continentiája[126] és az hűségetek által forogni szokott expeditióját viselő stylusok rendi[127] is azt kívánván, parancsoltunk praefectus urunknak, hűségtek rendihez még egy alkalmatos személyt keressen, fizetéséről is, becsületes tanácsúr híveink tetszéséből az időhöz képest rendelést tevén, conventióját[128] hűségtek kezéhez küldettük, parancsolván k[e]g[ye]lmesen hűségtek[ne]k, nem a fizetést, hanem a hivatalnak becsületes voltát respectálván[129], magát azon hivatalban alkalmaztas-

---

123 restantia = tartozás, hátralék
XXVII Az eredeti arendator szóból a „tor” végződés kihúzva
124 árenda perceptora = fiskális bérlet számvevője
XXVIII kihúzva: „kiadván egy”
XXIX A következő mondat kihúzva: „azért Nagyságod küldje ezek felől is mit, hogy parancsol.”
XXX kihúzva: „volna”
125 approbátának = az Approbata Constitutio, az Erdélyi Fejedelemség törvénykönyve. Ld. CSIZMADIA, 1975.
126 continentiája = tartalma
127 A kiadmányozáskor használt formulás könyvek.
128 conventióját = alkalmazási feltételeit, szerződését
129 respectálván = elismervén, tisztelvén

sa ezután is becsülettel és jó lelkiismerettel, terjedjen naponként való hív szolgálata által hazánk minden rendinek boldogsága és maguk jó emlékezete is a következendőkre tisztességesen. Ha kit alkalmatosnak ítélne pedig azon hivatalra tudakozván, bennünket is tudósítson.
Eisdem sic facturis gratiose protensi manemus. Datum ex arce nostra Fagaras. Die 13 Aprilis 1677. Apafi mp.

A lap jobb alsó sarkában: Fejérvári cáptalan uraknak ő kegyelmüknek

Külzeten: Princeps Michaelis Apaffi significat unum adhuc requisitorem Albensibus addi ordinasse.
Egregiis et nobilibus requisitoribus litterarum et litteralium instrumentorum in sacristia seu conservatorio ecclesiae capituli Albensis Transsylvaniae repositarum. Fidelibus nobis dilectis

No. 11.
Ebesfalva (?), 1678. január 7.

Magyar Országos Levéltár. Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára. Lymbus. F 12 XIV./3.

I. Apafi Mihály erdélyi fejedelem megparancsolja a Gyulafehérvári Káptalan requisitorainak, hogy mivel Szebenben a polgármester tájékoztatása és Naláczy István levele szerint Gyulafehárvári Káptalan levéltárának őrzésére szolgáló ház rossz állapotban van, menjenek a helyszínre és mérjék fel a helyzetet.

Michael apafi Dei gratia princeps Transylvaniae Partium regni Hungariae dominus et siculorum comes etc. Egregii fideles nobis dilecti salutem et gratiam meam.
Úgy informáltattunk a szebeni polgármestertől, hogy amely házban tartotta hűségtek a káptalanbeli leveleket, az leszakadozott, amint hopmestertől, tekintetes, nemzetes Naláczy István [Nalaczi Istvan] [130] uramnak írott leveléből is hűségtek megláthatja.
Parancsoljuk azért hűségteknek kegyelmesen és igen serio[131] mentest[132] hűségtek menjen oda és nézze meg ha valami kár nem volt-e bennek.
Res secus facturis.
Datum in castro nostro Ebesfalva die 7 januarii Anno 1678.

---

[130] Naláczy István udvarmester, Hunyad vármegye főispánja, Déva kapitánya, tanácsos, portai követ 1678, 1684. Meghalt 1702-ben. Felesége: Tornya Borbála. LÁZÁR, 1889. 187.
[131] serio = komolyan
[132] mentest = menten, rögvest, azonnal

Külzeten: egregiis nobilibus requisitoribus literrarum et litteralium instrumentorum in Conservatorio Capituli Albensis Transylvaniae repositarum et locatorum ac aliarum quarumlibet judiciarium deliberatorum legitimorumque mandatorum nostrorum executoribus et fidelibus nobis dilecti.

No. 12.
Radnót, 1681. július 2.

Magyar Országos Levéltár. Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára. Lymbus. F 12 XIV./3. A káptalani levéltárat illető iratok.

1. Dióssy Gáspár[133] *gyulafehérvári házától a legutóbbi országgyűlés miatt távol lévén, Petrityevith Horváth Kozma, Baranyay Gergely, néhai idősebb Toldalaghy Mihály ügyében tett tiltakozást a káptalan pecsétje alatt kikérni nem tudta, kéri a requisitort, hogy adja ki Bonyhai János, gyulafehérvári udvarbírónak, aki majd elküldi hozzá az iratot.*

Mint bizodalmas jóakaró uramnak ajánlom szolgálatomat és kívánom Isten Ő Szent Felsége Kegyelmedet minden üdvösségi jókkal áldja meg kedves fiával együtt!

[1.] a minapi országgyűlése alatt levén Nagyságod úgy, mint requisitor előtt bizonyos protestátiót, contradictiót .... Baranyai Gergely úr ..... atyafiától néhai idősbik Toldalagi Mihály [Tholdalghi Mihaly] maradéki nevük alatt, akartam kivenni Kegyelmedtől sub sigillo capitulari,[134] de a gyűlés folytán Kegyelmed el ment volt fejérvári házából, s nem lehetett amiatt kivenni. Annakutána ott jöttem fel Hunyad [Hunyad] vármegyéből. Fejérvárott [Fejérvaratt] el felejtettem Kegyelmednek [reputálni?] felőle, hanem mostan kérem becsülettel, ne neheztelje megtartani, míg utánam küldték, avagy ha a fehérvári udvarbíró, Bonyhai János, nekem régi jóakaró szomszédom, felvállalná, hogy felküldi hozzám oda és odaadhatná Kegyelmed. Mindazáltal ha Kegyelmed csak magánál tartja is, ha bizonyos alkalmasságot nem talál a kezemhez juttatásában, én azt is nem bánom, legyen Kegyelmed jó akarata hozzánk, atyafiától juthasson kezemhez a levél.

Ezekután tartsa Isten Isten jó egészségben Kegyelmedet egész házával.

---

[133] Dióssy Gáspár Requisitor. Gyulafehérvári Káptalan 1671–1692.; 1671–1690. TRÓCSÁNYI, 1980. 190. 1692. június 28. Protocollum Gyarmati 1. Egyéb tisztségei: *a nagyobb kancellária írnoka* 1656–1659. *fiscális director?* 1662–1667. *Fehér vármegye főbírája* 1679. TRÓCSÁNYI, 1980. 190. Halála: 1692. június 28. Gyulafehérvár. Protocollum Stephani Gyarmati 1.

[134] sub sigillo capitulari = a káptalan pecsétje alatt

Radnót [Radnot] II julii 1681. Kegyelmed jóakaró szegény szolgája: Petrityevity Horváth Kozma mpp.

No. 13.
1596. október. 3.

Magyar Országos Levéltár. Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára. Centuriae. F3 I 68

Balásfy János, a Gyulafehérvári Káptalan requisitora, végrendelete.
1. Gyermekeit istenfélő életre inti– 2. A Kolozsváron, a piactéren, Seres István háza mellett lévő házát még a végrendelkező atyai nagyatyja, a Zala vármegyéből, Zalapatakáról Erdélybe származott nemes, Dancsa Balázs, azaz Balázs deák szerezte.– 3. Halála után a ház gyermekeire szállt, bár húga, Miklós deákné – vejének, Kakas Andrásnak kérésére – sok évig pereskedett a Fejedelmi Táblán, a házat mégis a végrendelkező atyjának ítélték.– 4. A pereskedőket István pap békítette ki, mindkét felet kifizette, majd elszegényedvén a házat mégis Balásfy Jánosnak adta.

Balássfy János[135] [Balasffi Janos] testamentum tétele.
Anno Domini 1596 Die 3 Octobris.

Az én kegyelmes Istenemnek [Istenemnek], Teremtőmnek [Teremptеőmnek], Ábrahámnak [Abrahamnak], Izsáknak [Isaknak] Istenének [Istenenek], mi Urunk Jézus Krisztusnak [Vrunk Jesus Christusnak] Szent Atyjának [zentattianak] hálákat adok az ő megszámlálhatatlan hozzám való sok irgalmasságairól. Hiszem az ő Szent Fia [Zentfia] által bűneimnek bocsánatát, feltámadását testemnek és az örök életet.
[1.] Az én gyermekeimnek pedig hagyom testamentumba, minthogy én nyilván mindennap nyilván világosan megismertem ennyi időmben az Istennek nyilvánvaló prouidenciajat,[136] ne delaballianak csúfságra vagy valami istentelenségre, hanem istenfélők legyenek, mindenben az Úristennek [Vristennek] akaratát kövessék. Az Úristen [Vristen] nem hagyja semmi dolgokba ut iustus septies cadit in die,[137] kísértetbe[138] esnének, ne essenek,

---

135 Balásfy János, a Gyulafehérvári Káptalan requisitora: 1588–1596.; 1588–1591. TRÓCSÁNYI, 1980. 185. 187.; F15 Protocollum Ruber. 236r–237r fol. F12 I/c t. F3 I68. Jegyzőkönyv: 1590. július 24. Adam primus homo jegyzőkönyv kötet végére kötött mutatója. F 2 Egyéb tisztségei: *a nagyobb kancellária írnoka*. 1577; TRÓCSÁNYI, 1980. 185., 187.; 1584. F1 Liber Regius I. Sigismundi Báthory fol. 25. *a fejedelem titkára* 1598. március. 6. F3 A74. címere 1582. július 20. Bydgoszcz. SÁNDOR I. 8–9. 1589. március 15. F1 Liber Regius II. Sigismundi fol. 327–330. Apja: Literatus Nagy Balázs. Testvérei: Ambrus, Ferenc (utód nélkül elhalt), Gergely (utód nélkül elhalt), György, István, László, Katalin. Leánya: Dorottya F27 B no 9.

136 privodenciajat = gondviselését

137 ut iustus septies cadit in die = hogy az igaz hétszer essék egy napon

Isten [Isten] kegyelmességébe el ne szakadjanak Istentől [Istenteol]. Nagyobb Isten [Isten] irgalmassága a megtérő bűnösökhöz et miserationes eius super omnia opera eius.[139] Így az Istennek [Istennek] áldomása meg nem szűnik róluk. Egymást szeretők legyetek és igazak egymásnak[140]. A mi ajándékával az Úristen [Vristen] Ő Szent Felsége [eo Zent felsege] engem látogatott volt, arról úgy intézek köztetek.

[2.] Amely házam Kolozsvárott [Colosuarat] vagyon a piacon, a szegletház, Seres István [Seres Istwan] háza mellett. Azt a jobbatyám,[141] kit ott Balázs [Balas] deáknak hívtak, Dancsa Balázs [Dancha Balas] volt neve, Zalából [Zalabol] származott volt, Zalapatakáról, [Zalapatakarol][142] ide Erdélybe [Erdélyben] ifjú korában. Oda való nemes ember gyermeke volt, az szerzette volt a házat.[143]

[3.] Holta után szállott gyermekeire, a többiek felvettek fizetéssel részeket belőle. Hanem az én atyámmal erősen perlett a húga, Miklós deákné [Myklosdeakne]. A vejének, Kakas Andrásnak[144] [kakas andrasnak] instantiara[145] sok esztendeig perlettek Királyfia Tábláján.[146] Meg is ítélte az atyámnak a házat a törvény,[XXXI] hogy, úgy mint fiú méltóbb, hogy a leányágat a fiú fizesse ki

[4.] Végre megbékéltek, közükben[147] állván István [Istwan] pap, ki egy volt vélek, és eg[ymaga] mind kettőt kifizette, én gyermek [lévén] akkor. Azután szegény István [Istwan] pap megszegényedvén, engemet meg [---] énelőttem megvallotta és így: [---] én igen megfogyatkozott ember [---] kényszeríttetem idegennek is haza [---] de megtekintvén azt, hogy tégedi [---] Balázs deák [Balas Deak] ágyékából jöttél, az atyádé is volt, jobbatyádé is

---

138 kísértetbe = kísértésbe

139 et miserationes eius super omnia opera eius = az ő kegyelme minden műve fölött

140 egymásnak = egymáshoz

141 jobbatyám = nagyapám ESZT V. 1020.

142 A Zala és a Zalapatakai patak torkolatánál, Zalalövő és Budafa között. Ma: Zala megye, Zalalövő része. A régebbi szakirodalom a családot Erdélyből származtatja, míg Balásfi Jánost nem ismeri, és – véleményem szerint tévesen – a kiskendi Baládffy családdal azonosítja Baládffy Ferenc, Küküllő vármegye főispánja (1570. k.) személyében. A család kiemelkedő tagja a XVII. században az egyházi értelmiséget gazdagító Tamás (1580–1625) 1621-ben váci, 1622-ben pécsi püspök, „Pázmány irodalmi iskolájának legkitűnőbb tehetsége”. SZINNYEY, I. 1891. 384.; NAGY, 1857. I. 112.; LÁZÁR, 1889. 71.

143 A Dancs család ismert tagjai: Mátyás, Pál, 1557. Dancs Mátyás fia, Balázs. 1564. Dancs Mátyás és György magszakadása. 1573. Gergely, János, Kálmán, Márk. BILKEI, 1998. 88.

144 Kakas András. II. János választott király kamarása. 1570. november 26. Kolozsvár. camerarius. JAKAB, 1888. II. 91.

145 instantiájára = kérésére, megkeresésére

146 Királyfia Tábláján = a Fejedelmi Táblán. A „királyfia” I. János magyar király fia, II. János vagy János Zsigmond választott magyar király, majd erdélyi fejedelem. A Fejedelmi Táblára vonatkozóan ld. TRÓCSÁNYI, 1980. 355–390. János Zsigmondnak, az Erdély jogállásának változását is jól tükröző címeire és a halála után kialakult közjogi helyzetre legújabban OBORNI, 2002b

XXXI „a teorueni” utólagos betoldásként a sor fölé írva

147 közükben = közéjük

a ház, istentelenül nem akarok cselekedni, az én házamat, a jobbatyád házát, neked adom. Amiről szóltam atyáddal is, ő is akarja, ne szakadjon idegen kézre, ami gyalázatos is lenne neked is. Én ehhez idegen valék, azért, hogy én azon a pénzen egyéb hasznos jószágot akartam [---]
Külzeten: Joannis Balasfi Testamentum
Testamentaria Dispositio Joannis Balasfi, Requisitoris Albensis de domo Claudiopolitana I. 68. I 68.

No. 14.
Kolozsvár, 1637. február 27.

Magyar Országos Levéltár. Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára F23 P numero 7

Nemes Pécsi János, a Kolozsmonostori Konvent requisitorának végrendelete, amelyet 1638. június 29-én Torday Péter és Pálffy István, szintén a Kolozsmonostori Konvent requisitorai, hitelesítettek és Pécsi János felesége, Rázmán Anna bevallásával kiegészítettek.

1. Mivel az ember halálának időpontja ismeretlen, ezért még egészségesen akar a maga és felesége, Rázmán Anna jövendőbeli állapotáról rendelkezni.– 2. A Belső-Szolnok vármegyében, Horgaspatakán lévő, 600 forint értékű birtokrészt, amelynek adománylevelébe a felesége nevét is befoglaltatta, és magával együtt be is iktattatta, a Ballos Zsigmondtól vett kertet, készpénzét, minden ingóságát, feleségére hagyja.– 3. Ha valamelyik rokona Baranyából Erdélybe érkeznék, felesége adjon neki 50 forintot és egy öltözet ruhát.– 4. Az ispotálynak és a városnak, Kolozsvárnak 12–12 forintot hagy.– 5. Felesége, Rázmán Anna tekintettel arra, hogy férje, Pécsi János az ő 225 forint és 50 arany adósságát kifizette, a Magyar utcában lévő házát neki élete végéig leköti, azzal, hogy azt Rázmán Anna halála után szabadon lakhassa, de el ne adhassa vagy cserélhesse, míg Pécsi János halála után Rázmán Anna két öccse, Istók és János, örökölje.– 6. Rázmán Istóknak, Jánosnak és Teleky Lőrincnek különféle ékszereket hagy.– 7. A városnak és a régi iskola diákjainak 12–12 forintot hagy.

Anno Domini 1637 die 27 Februaris

[1.] Ember életének utolsó órája és vége mikor leszen, bizonytalan lévén, ehhez képest egészséges állapotomban akarok magam és jámbor feleségem Rázmán Anna [Razman Anna] asszony, jövendőbeli állapotunkról is idején gondot viselnem, amiről így disponálok.[148]
[2.] Amely kevés jókat a Szent Isten [Szent Isten] szolgálatom után nekem adott, azokat itt Erdélyben [Erdeliben] fáradtságommal találtam. Amely

[148] diszponál = rendelkezik

Horgaspataka [Horgapataka][149] portiot,[150] Belső Szolnok [Belseo Zolnok] vármegyében lévőt, hatszáz forint summáig bírok, kiről való donationalis levelekben[151] feleségemnek nevét is inseráltattam,[152] és abban magammal együtt iktattam is, abbéli jussomat éppen feleségemnek hagyom.
Amely kertet Ballos Zsigmondtól [Ballos Sigmondtul] vettem, azt is neki legálom.[153]
Hasonlóképpen aranyamat, tallérimat és egyéb akármi ingó-bingó marháimat, házassagom után való két résszel együtt azt is éppen őreá transferálom.[154] Mindezeket vallom neki, hogy az én holtom után ezekben senki őt meg ne háborítsa, hanem azokat békével bírhassa.
[3.] Ha valamely atyámfia találna Baranyából [Baraniabol] holtom után idejönni, adjon annak ötven forintot, és egyik öltöző ruhámat.
[4.] A városnak hagyok 12 forintot [fl. 12].
Az ispotályban[155] (!) is 12 forintot. [fl. 12].
Mely ebbeli legatiomat[156] captalan collegám uraim előtt is eszerint fateálom.[157]
Actum Claudipoli, die et anno in praenotatis.

Joannes Péchy[158] mpp

1638. június 29. nobilis Joannes Pechy, frater et collega noster conventualis etiam coram me viva voce haec omnia praescripta retulit et fassus est. Stephanus Palffy mpp

Etiam coram me Petro Thorday mppa

Eodem die et in instante.
[5.] Rázmán Anna [Razman Anna] asszony is az urának Pécsi János [Pechy Janos] úrnak, ilyen hozzá megmutatott jóakaratáért és egymáshoz való igaz, tökéletes szeretetükért, annak felette azért is, hogy Pécsi [Pechy] úr ő k[e]g[yelm]e, Rázmány Anna [Razman Anna] asszonynak bizonyos fennálló adósságait, úgymint 225 forintot [fl 225] és ötven aranyat fizetett meg a

---

149 Horgaspataka = Horgospataka, Szerimbu (Belső-Szolnok vármegye), ma: Strimbu (Cluj j.) Románia.
150 portio = (birtok) rész
151 donationalis levelekben = adománylevelekben
152 inseráltattam = belefoglaltattam
153 legálom = hagyom
154 transferálom = átadom
155 ispotályban = ispotálynak, ispotályház = szegényház (szegények, öregek, özvegyek menedéke) ESZT V. 821.
156 legatiomat = véghagyásomat
157 fateálom = vallom
158 Pécsi János. Requisitor Kolozsmonostori Konvent: 1630–1642. TRÓCSÁNYI, 1980. 194.; F25, F23 P no 7, F3 F92, F25, F12 XIV./3. F23 P no 4. Jegyzőkönyve: Protocollum maius M 1630–1641 Terjedelem: 191 fol. F 15 Egyéb tisztségei: *a nagyobb kancellária írnoka.* 1622–1633. TRÓCSÁNYI, 1980. 194.; Halála: 1642. július 30. enyedi Pálffy István requisitor feljegyzése. 1650. március 15-én. F15 Protocollum maius IIIII (V) a pergamen kötés belső oldalán.

creditoroknak,[159] köté és vallá Magyar [Magyar] utcai egész házát életé-ig,[160] így hogyha Rázmán Anna [Razman Anna] asszony uránál előbb találna meghalni, senki Pécsi [Peczy] uramat a háznak birodalmából[161] életéig ki ne tehesse, de ő k[e]g[yelm]e senkinek el ne adhassa, se el ne cserélhesse. Pécsi [Pechy] uram halála után szálljon az ő k[e]g[yelm]e két öccsére, Rázmán Istókra [Razman Istokra] és Jancsira [Janchyra].
[6.] A nagyobbik öccsének Istóknak [Istoknak] hagya ő k[e]g[yelm]e, egy hegyes gyémántos gyűrűt. A kisebbiknek, Jancsinak [Janchynak] egy gyöngyös, tükrös pártaövet. A Teleky Lőrinc [Teleky Leórincz] fiának, Istóknak [Istoknak], egy arany gyűrűt, vas körmökben foglalt smaragd kő vagyon benne.
[7.] A becsületes városnak hagya 12 forintot [fl. 12]. Az öreg scholabeli deákoknak 12 forintot [fl. 12]

1638. junius 29. Nobilis domina Anna Razmany, consors eiusdem domini Joannis Pechy fratris et collegae nostri observandissimi, haec omnia praescripta viva etiam confessa est et retulit hoc supradicto. Hogy lelkük üdvössége vesztése alatt tartozzanak mindezeket megtartani, mert sok sanyarú, fáradtságos szolgálatja után találta e kevés jókat.

Petrus Thorday mppa Stephanus Pálffy mppa

Külzeten: Testamentaria fassio Joannis Péchy de Coloswar
Testamenatum Joannis Pécsi de Kolosvár A 1637.
P. no. 7mo

No. 15.
Kolozsvár, 1642. március 18.

Magyar Országos Levéltár. Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak F23 P numero 4.

Nemes Pécsi János a Kolozsmonostori Konvent requisitorának végrendelete, amelyet Torday Péter és Pálffy István, szintén a Kolozsmonostori Konvent requisitorai hitelesítettek.
1. *Torday Péter és Pálffy István, a Kolozsmonostori Konvent requisitorai mint végrendeleti bírák jelen okirattal tanúsítják, hogy 1642. március 12-én hívatta őket Pécsi János requisitor Magyar utcai házába, aki – bár betegen találták – szellemileg ép lévén élőszóval végrendelkezett.– 2. Jóllehet 1638. június 29-én már ugyanezen személyek előtt tett végrendeletet, ám – a korábbi végrendelet minden rendelkezését fenntartva és megerősítve – tekintettel a bekövetkezett változásokra, kiegészítőleg rendelkezik.–3. Figyelem-*

[159] creditoroknak = hitelezőknek
[160] életéig = élete végéig
[161] birodalmából = birtoklásából

be véve házastársa, Rázmán Anna egész házasságuk és különösen betegsége alatt tanúsított gondoskodását, minden ingó és ingatlan vagyonát, úgymint Horgaspatakát Belső-Szolnok és Berendet Kolozs vármegyében, amely a Sárdon lakó Hatzoki András révén jutott birtokába, valamint a Ballos Zsigmondtól vett kertet feleségére hagyja.– 4. Minden a házassága előtt és alatt szerzett ingó és ingatlan vagyonát feleségére hagyja, azokból 12–12 forintot a városra, 10 forintot az unitárius diákokra, 50 forintot és egy öltözet ruhát pedig a Baranyából esetleg érkező rokonának adjon.

[1.] Mi Torday Péter [Thorday Peter] deák és enyedi Pálffy István [enyedi Palffi Istuan], Kolozsmonostori Konventnek [Colosmonostori Conventnek] requisitori és kolozsvári [Coloswari] hites száz emberek,[162] ugyan[163] Kolozsvárott [Coloswarat] lakók, úgymint e dologban testamentarius arbiterek,[164] adjuk emlékezetére mindeneknek, akiknek illik, ez mi levelünknek rendjében. Hogy e jelenvaló 1642. esztendőben, die 18. Martii, hivata minket szegény Pécsi János [Peczy Janos] ur[un]k, collegank, ugyan Kolozsmonostori Konventnek [Colosmonostori Conventnek] egyik requisitora, és ő is kolozsvári [Coloswari] hites száz ember lévén és Kolozsvárott [Coloswarat] belső Magyar [Magyar] utcában lakó, a maga házához, akit jóllehet beteges állapotja miatt ágyában ülve találánk, mindazonáltal elméjében ép és csendes lévén, mielőttünk, úgymint testamentáriusok előtt, maga élő szájával, nyelvével, tőn ilyen testamentumot.
[2.] Hogy noha ennek előtte is, még egészséges állapotban, úgymint anno 1638. die 29. Junii, utolsó órájának és végének bizonytalan voltáról gondolkodván, és mind maga s mind pedig jámbor felesége Razmány Anna [Razmany Anna] asszony jövendőbeli állapotukról jó idején gondot viselni akarván, Istentől [Istenteol] vett javairól, maga keze írása alatt, ugyan mi előttünk authentice disponált[165] volna, melyeket mostanis minden részeikben confirmála és helyben hagya, de mivelhogy azótától fogva mégis Istennek [Istennek] áldását ismerte magán lenni. Annakokán mostan mi előttünk összességgel és újólag minden javairól, valamelyeket itt Erdélyben [Erdelyben] ifjúságától fogva szolgálatja és sok fáradtsága után házassága által Isten áldomásából talált volna, ingókról és ingatlanokról, akármi névvel nevezendőkről így diszponála.
[3.] Hogy ő meggondolván és nagy köszönettel vevén szerelmes házastársának, megnevezett Rázmány Anna [Razmány Anna] asszonynak, házasságuk idejétől fogva engedelmes és kedve szerint való szolgálatját, vele való dajkálkodását, betegségében, nyavalyájában mellette való szorgalmatos forgolódását, éjjeli-nappali vigyázását, és egyszóval mint jó és Istentől [Istenteol] vett kedves házastársának mindenben hasznos gondviselését, mindazokat az ő javait, valamelyek tudniillik itt Erdélyben [Erdéyben]

---

162 hites száz emberek = a városi nagytanács tagjai
163 ugyan = ugyancsak, szintén
164 testamentarius arbiter = végrendeleti bíró
165 authentice disponált = hitelesen rendelkezett

ifjúságától fogva szolgálatja és sok fáradsága után és házassága által talált ingókat és ingatlanokat, akármi névvel nevezetteket (azokon kívül, amelyeket ide alább nevezet szerint másoknak hagyott), úgymint kiváltképpen nevezve amely Horgaspataka [horgaspataka] nevű falubeli portiot,[166] Belső Szolnok [Belseo Zolnok] vármegyében, mostani kegyelmes ur[un]k Őnag[yság]a donationalis levelének tenora[167] szerint bírna, és ismét Berenden[168] is [Berendenis] Kolozs vármegyében [Colosuarmegyeben], amely portiot Sárdon[169] [Sardon] lakó nemzetes Haczaki András [Hatzoki Andras] úr fassioja szerint talált, és felesége nevére is mindeniknek adományáról való levelek egyaránt sonálnak, mind a többivel együtt holta után éppen feleségének, Rázván Anna [Razvan Anna] asszonynak hagyja az ő része és arról való levelének vigora[170] szerint.

Másodszor amely major vagy csűrös kertet itt Kolozsvárott [Coloswarat] maga saját pénzén Ballos Zsigmondtól [Ballos Sigmondtol] vett volt, azt is in toto[171] feleségének legála.[172]

[4.] Ezeknek utánna, hasonlatosképpen megírt minden egyéb akármiféle ingó-bingó marháit, részeit és jussait, amelyekkel Isten [Isten] Ő Szent Felsége mind házassága előtt, s mind pedig házasságában ezideig szerette volna, házassága után való városi minden névvel nevezendő jókból[173] való két részével együtt mindeneket, a megnevezett feleségére, Rázmány Anna [Razmany Anna] asszonyra transferálá,[174] és örökösen neki íratta sajátul, úgy hogy a becsületes városnak azokból adván 12 forintot [fl. 12] Az ispotályokban is 12 forintot [fl. 12] Az unitária religión[175] levő deákoknak is 10 forintot [fl. 10].

Item[176] hogyha valamely atyafia találna Baranyából [Baranyabol] holta után ide jönni, annak is 50 forintot [fl. 50] egyik öltöző ruháját adván, mindenek övé legyenek.

Mindezeknek erősségére és bizonyságára adtuk mi levelünket kezünk írásával és pecsétünkkel confirmálván[177] fide nostra mediante[178] mint kolozsvári [coloswari] hites száz emberek.

Datum in praedicta civitate Coloswar die et anno praenotatis.

Külzeten: Pécsi János [Pechy Janos] dispositioja

---

166 portio = (birtok) rész
167 donationalis levelének tenora = adománylevelének tartalma
168 Berend = Nádasberend, Berindu (Kolozs vm), ma: Berindu (Cluj j.) Románia
169 Sárd = Sárd, Saárd, Sardu (Fehér vm.), ma: Sard (Alba j.) Románia
170 vigora = érvénye
171 in toto = teljességében
172 legála = hagyta
173 jókból = javakból
174 transferálá = adta át
175 unitária religión = unitárius valláson
176 item = továbbá
177 confirmálván = megerősítvén
178 fide nostra mediante = hitelünk által

Anno 1642
Testamentum super
Horgaspataka [Horgaspataka] et
Berend [Berend]
Testamentum Joannis Péczy requisitoris de Kolosmonostra Anno 1642
P numero 4to

RÖVIDÍTÉSEK ÉS IRODALOMJEGYZÉK

1. LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

Magyar Országos Levéltár (MOL)

Liber Regius	MOL F 1, Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. Erdélyi Fejedelmi Kancellária. Libri Regii.
F 2	MOL F 2, Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára. Protocolla.
F 3	Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára. Centuriae.
F 4	Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára. Cista Comitatuum.
F 12	MOL F 12, Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára. Lymbus.
F 15	MOL F 15, Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Kolozsmonostori Konvent Országos Levéltára. Protocolla, Libri Regii et Stylionaria.
F 17	MOL, Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Kolozsmonostori Konvent Országos Levéltára. F 17 Cista Comitatuum.
F 27	MOL, Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Kolozsmonostori Konvent Országos Levéltára. F 27 Genelogiales
F 28	Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak. A Kolozsmonostori Konvent Országos Levéltára. Mandata Requisitoria.

2. SZAKIRODALOM

ACC *Approbata Constitutiones Corpus Iuris Hungarici. Magyar Törvénytár*. 69. köt. *1540–1848. évi erdélyi törvények.* Fordították és utalásokkal ellátták: Dr. KOLOSVÁRI Sándor és DR. ÓVÁRI Kelemen. Jegyz. DR. MÁRKUS Dezső. Budapest, 1900. 5–253.

BAK 2000 BAK Borbála: *A XVI–XVIII. századi magyar nyelvű források kiadásának kérdései.* In: *A történeti források kiadásának módszertani kérdései.* Az 1999. december 8-án tartott, Budapest Főváros

Levéltára, Fons, Magyar Történelmi Társulat által szervezett Levéltári Nap előadásai. Szerkesztette: KENYERES István. *Fons* VII (2000) 1. 91–36.

BARTONIEK
1975 BARTONIEK Emma: *Fejezetek a XVI–XVII. századi magyarországi történetírás történetéből.* S. a. r. RITOÓK Zsigmondné, bev. KLANICZAY Tibor. Budapest, 1975.

BILKEI
1998 BILKEI Irén: *Zalaövő története 1490–1566.* In: *Zalalövő története. Az ókortól napjainkig.* Szerkesztette MOLNÁR András. Zalalövő, 1998. 83–104.

BÓNIS
1959 *A magyar feudális és burzsoá magánjog és büntetőjog elemei.* Összeállította BÓNIS György. Levéltári szakmai továbbképzés. Felsőfok 12. Budapest, 1959.

CSIZMADIA
1975 CSIZMADIA Andor: *Az erdélyi jog fejlődése a fejedelmi korban. Kodifikációs munka a XVII. századi Erdélyben.* In: *Gazdaság és Jogtudomány* IX (1975) 147–168.

EOE
Erdélyi Országgyűlési Emlékek. Monumenta comitialia regni Transylvaniae, 1540–1699. Szerk. SZILÁGYI Sándor. I–XXI. Budapest, 1875–1898. Monumenta Hungariae Historica. Magyar Történelmi Emlékek. III/b.

HAJNIK
1899 HAJNIK Imre: *A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád és a vegyes-házi királyok alatt.* Budapest, 1899.

HEREPEI
1965 *Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez.* I. *Polgári irodalmi és kulturális törekvések a század első felében.* II. *Apáczai és kortársai.* HEREPEI János cikkei. Szerkesztette KESERŰ Bálint. Készült a Szegedi József Attila Tudományegyetem Magyar Irodalomtörténeti Intézetében a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézetének támogatásával. Budapest – Szeged, 1965–1966.

HUSZÁR
1975 HUSZÁR Lajos: *Habsburg-házi királyok pénzei.*

1526–1637. Budapest, 1975. (Corpus Nummorum Hungariae. Magyar Egyetemes Éremtár 3/1.)

JAKAB

1888 *Oklevéltár Kolozsvár története második és harmadik kötetéhez.* Összegyűjtötte és szerkesztette JAKAB Elek. Második kötet. Budapesten, 1888.

JAKÓ

1958 JAKÓ Zsigmond: *Instructiuni arhivistice ale oficilor din Transilvania 1575–1841. Problema Reorganizarii archivelor Vechi Din Transilvania*. In: *Revista Archivelor* 1958. I. 34–81.

1990 *A Kolozsmonostori Konvent jegyzőkönyvei* I–II. *(1289–1556).* Kivonatokban közzéteszi és a bevezető tanulmányt írta JAKÓ Zsigmond. A MOL kiadványai. Forráskiadványok 17. Budapest, 1990.

LÁZÁR

1889 LÁZÁR Miklós: *Erdély főispánjai*. Különnyomat a *Századok* 1857–1889. évfolyamaiból. Bp., 1889.

NAGY

1857 *Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. Írta NAGY Iván. I. Pest, 1857.

OBORNI

2002a OBORNI Teréz: *Erdély pénzügyei I. Ferdinánd uralma alatt. 1552–1556.* Budapest, 2002.

2002b OBORNI Teréz: *Erdély közjogi helyzete a speyeri szerződés után (1571–1575).* In: *Tanulmányok Szakály Ferenc emlékére.* Szerkesztette: FODOR Pál–PÁLFFY Géza–TÓTH István György. Budapest, 2002. 291–304.

PAPP

1936 PAPP László: *A hiteles helyek története és működése az újkorban*. Budapest, 1936. (Palestra Calasanctiana 14.)

PETRICHEVICH

1934, 1942 *A Mogorovich nemzetségbeli Petrichevich család története és oklevéltára*. Kiadja báró PETRICHEVICH Horváth Emil. *A Petrichevich család általános története*. Első rész I. kötet 1069–1526. Írta báró PETRICHEVICH Horváth Emil. Budapest, 1934. *A Petrichevich család történetének regesztái*. Első rész II. kötet. 1069–1942. Írta báró PETRICHEVICH Horváth Emil. Pécs, 1942.

SÁNDOR

1910 *Czímerlevelek*. Gyűjtötte SÁNDOR Imre. I–II. füzet. Kolozsvár, 1910.

SUNKÓ

1998 SUNKÓ Attila: *Az Erdélyi Fejedelemség udvari hadai a XVI. században.* In: *Levéltári Közlemények* 69 (1998) 99–131.

2001 SUNKÓ Attila: *A curia militaris működésének nyomai a kora újkori Magyarországon és az Erdélyi Fejedelemségben.* In: *Levéltári Közlemények* 71 (2001) 3–64.

2002 SUNKÓ Attila: *Debreceni János életpályája. A Gyulafehérvári Káptalan levéltárosának élete, végrendeletének tükrében.* In: *Fons* IX (2002) 1–3. *Tanulmányok a 60 éves Gecsényi Lajos tiszteletére.* 305–343.

SZABÓ–TONK

1992 SZABÓ Miklós–TONK Sándor: *Erdélyiek egyetemjárása a korai újkorban 1521–1700.* A bevezetőt írta TONK Sándor. Szeged, 1992. Fontes Rerum Scholasticarum IV. Szerkeszti KESERŰ Bálint.

SZAKÁLY

1980 SZAKÁLY Ferenc: *Szalárdi János és Siralmas magyar krónikája.* In: *Szalárdi János Siralmas magyar krónikája.* Sajtó alá rendezte, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta SZAKÁLY Ferenc. A képanyagot RÓZSA György válogatta. A kötetet szakmai szempontból MAKKAI László nézte át. A mutatókat ROSONCZY Ildikó állította össze. Budapest, 1980. (Bibliotheca Historica)

SZINNYEI

1891–1914 SZINNYEY József: *Magyar írók élete és munkái.* 1–14. Budapest, 1891–1914.

TRÓCSÁNYI

1980 TRÓCSÁNYI Zsolt: *Erdély központi kormányzata 1540–1690.* Magyar Országos Levéltár kiadványai. III. *Hatóság és hivataltörténet.* 6. Budapest, 1980.

VARGA

1958 *Úriszék. XVI–XVII. századi perszövegek.* Szerkesztette VARGA Endre. A kiadványt készítő munkaközösség: VARGA Endre, ILA Bálint, BAKÁCS István, BOTTLÓ Béla, PÁRDÁNYI Miklós, DÁVID Zoltán. Nyelvészeti munkatárs: SZABÓ Dénes. Budapest, 1958. (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Forráskiadványok 5.)